

Студент 4 курсу
факультету обліку і аудиту ХНЕУ

ОСОБЛИВОСТІ АНАЛІЗУ СОБІВАРТОСТІ ПРОДУКЦІЇ СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКОГО ПІДПРИЄМСТВА

Анотація. Встановлено сутність поняття собівартості продукції, розглянуто об'єкти, основні завдання, джерела інформації та методичне забезпечення аналізу собівартості продукції сільськогосподарського підприємства, визначено резерви її зниження.

Аннотация. Установлена сущность понятия себестоимости продукции, рассмотрены объекты, основные задачи, источники информации и методическое обеспечение анализа себестоимости продукции сельскохозяйственного предприятия, определены резервы ее снижения.

Annotation. The essence of the concept of production cost has been determined, the objects, the main tasks, sources of information and provision for the analysis of agricultural enterprise's production cost, the reserves of its decrease have been defined.

Ключові слова: собівартість продукції, аналіз собівартості продукції, ефект операційного леввериджу, резерви зниження собівартості, факторний аналіз.

Основною метою діяльності будь-якого підприємства в ринкових умовах господарювання є отримання максимального прибутку. На суму прибутку, крім рівня цін, можна впливати шляхом зміни структури витрат на виробництво продукції та її обсягу. Однією з найважливіших передумов формування ефективно функціонуючих сільськогосподарських підприємств є досконале управління витратами. Тобто найважливіший показник економічної ефективності сільськогосподарського виробництва – собівартість продукції.

Теоретичним і практичним питанням розгляду особливостей аналізу собівартості продукції сільськогосподарського підприємства присвячено праці багатьох вітчизняних і зарубіжних вчених. Значний внесок у дослідження цих проблем зробили: Тлукевич Н. В., Сук П. Л., Чернецька О. В., Фудін А. В., Плетцов С. М., Кузнецов В. П., Волкова Н. А., Столярова О. О., Костерін Є. М. та ін. Але зміна нормативно-законодавчої бази та господарських умов потребують подальшого вирішення цього питання.

Мета дослідження полягає в уточненні сутності поняття собівартості продукції сільськогосподарського підприємства та методики її аналізу, визначення резервів зниження.

Об'єктом дослідження є система собівартості продукції на сільськогосподарському підприємстві.

Предметом дослідження є сукупність теоретичних і організаційних засад та практичних питань з аналізу собівартості продукції на сільськогосподарському підприємстві.

Реалізація поставленої мети обумовила такі завдання дослідження:

визначити сутність поняття собівартості продукції;

виділити об'єкти, основні завдання аналізу собівартості продукції та джерела інформації для проведення даного аналізу;

розглянути методику аналізу собівартості продукції;

визначити резерви зниження собівартості продукції.

Собівартість продукції – це виражені в грошовій формі матеріально-технічні, трудові та інші витрати у зв'язку з підготовкою, організацією, виробництвом та реалізацією продукції [1].

У сільському господарстві створені такі економічні взаємовідносини, які диктують необхідність визначати окремий вид собівартості продукції, яку можна назвати "ринкова собівартість". Це обумовлено специфікою оцінки головних складових собівартості – оплати праці і матеріальних витрат, оскільки найбільш характерною для сільського господарства є значне виробниче споживання власної продукції [2].

Завданнями аналізу собівартості продукції є:

оцінка обґрунтованості плану по собівартості продукції, витрат виробництва та їх коригування на основі аналізу;

встановлення динаміки і ступеня виконання плану по собівартості;

визначення факторів, що вплинули на динаміку показників собівартості і виконання плану по них, величини і причини відхилень фактичних витрат від планових;

аналіз собівартості окремих видів продукції;

виявлення резервів подальшого зниження собівартості продукції.

Об'єктами аналізу собівартості є такі показники:

витрати на одну гривню продукції;

виробнича собівартість продукції за калькуляційними статтями та за елементами витрат;

собівартість одиниці окремих видів продукції [3].

Для аналізу собівартості продукції використовують такі джерела інформації:

статистична звітність форма № 5-с "Звіт про витрати на виробництво продукції (робіт, послуг)";

форма № 1-ПВ "Звіт з праці";

форма № 2 "Звіт про фінансові результати";
дані бізнес-плану, планові і звітні калькуляції собівартості продукції;
дані синтетичного й аналітичного обліку витрат.

Аналіз собівартості сільськогосподарської продукції доцільно розпочати з аналізу загальної суми витрат на виробництво продукції (їх рівень за декілька років, динаміка – абсолютний приріст, темпи зростання і приросту, абсолютне значення 1 % приросту). Зазвичай починають із вивчення динаміки загальної суми операційних витрат у цілому і за основними елементами.

Потім можна провести аналіз собівартості 1 грн товарної продукції та аналіз собівартості окремих видів продукції, який дає уявлення про види товарів з найбільшою питомою вагою витрат, найменш рентабельну продукцію, на основі чого приймаються рішення про коригування співвідношення вироблення різних сортів продукції для підвищення ефективності виробництва [4].

Дуже важливе значення в процесі управління витратами має поділ їх на постійні й змінні. Взаємозв'язок між обсягом виробництва, витратами та прибутком виражає показник виробничого левериджу. Він показує ступінь чутливості прибутку до зміни обсягів виробництва. Високий операційний леверидж характеризується значно вищим постійними витратами порівняно зі змінними в структурі сукупних витрат.

Ефект операційного левериджу визначається відношенням суми маржинального доходу до суми прибутку. Слід зазначити, що зміна питомої ваги змінних витрат більшою мірою впливає на ефективність виробництва галузі рослинництва, ніж відповідні зміни суми постійних витрат [5].

Підприємству вигідніше, якщо на одиницю продукції припадає менша сума постійних витрат, що можливо за досягнення максимуму обсягу виробництва продукції на наявних виробничих потужностях. Якщо при спаді виробництва продукції змінні витрати скорочуються пропорційно, то сума постійних витрат не змінюється, що призводить до зростання собівартості продукції і зменшення суми прибутку.

На собівартість продукції впливає багато чинників, дію яких можна оцінити за допомогою факторного аналізу витрат виробництва. Використовуючи такий метод елімінування як ланцюгові підстановки, вплив змінних і постійних витрат на сумарний обсяг витрат підприємства представлений у вигляді змішаної моделі:

$$Z = a + bx,$$

де Z – сума витрат на виробництво продукції;

a – абсолютна сума постійних витрат;

b – ставка змінних витрат на одиницю продукції;

x – обсяг виробництва продукції [4].

У практиці аналітичних досліджень витрати на виробництво вивчають за елементами та за калькуляційними статтями. Тому провівши загальний аналіз витрат виробництва, необхідно перейти до дослідження їх структури, а саме проаналізувавши витрати за елементами.

У собівартості продукції відбиваються в узагальненому вигляді продуктивність праці, його оплата, ступінь використання основних засобів, витрати предметів праці та інші умови виробництва. Зниження собівартості продукції забезпечує збільшення прибутку господарства, і тим самим є основним джерелом зростання накопичень, необхідних для подальшого підйому економіки сільськогосподарського виробництва та підвищення життєвого рівня його працівників. Актуальним є раціональне й економне витрачання всіх видів ресурсів, зниження їх втрат, перехід до ресурсозберігаючих і безвідходних технологій. Велике значення для успішного вирішення цього завдання має аналіз собівартості продукції, що виявляє шляхи і резерви її зниження в аналізованому господарстві.

Резерви повинні бути узагальнені, взаємопов'язані, визначена їхня загальна сума й основні напрями реалізації [1].

Найбільш прийнятними варіантами зниження собівартості одиниці сільськогосподарської продукції вважаються: збільшення обсягів виробництва продукції при одночасному зниженні виробничих витрат; зростання кількості виробленої продукції при незмінних витратах; зростання виробництва продукції швидшими темпами порівняно зі збільшенням витрат на її виробництво. Основними шляхами зниження собівартості сільськогосподарської продукції є:

у галузі рослинництва – підвищення урожайності сільськогосподарських культур шляхом упровадження науково обґрунтованих сівозмін, прогресивних систем землеробства, використання високоврожайних сортів та гібридів;

розвиток механізації та автоматизації виробництва, застосування нових машин і обладнання, підвищення ефективності використання основних засобів та зростання на цій основі продуктивності праці;

зниження матеріаломісткості виробництва продукції шляхом впровадження технологій, котрі будуть заощаджувати енергію та ресурси;

запровадження належного матеріального стимулювання;

підвищення якості та скорочення втрат сільськогосподарської продукції [2].

Науковим результатом даного дослідження є систематизація резервів зниження собівартості продукції сільськогосподарського підприємства.

Дана тема не є повністю дослідженою, тому перспективними подальшими науковими дослідженнями є уточнення методичного забезпечення аналізу собівартості продукції на сільськогосподарському підприємстві.

Наук. керівн. Мішин О. Ю.

Література: 1. Волкова Н. А. Економіка сільського господарства і переробних підприємств / Волкова Н. А., Столярова О. О., Костерін Є. М. // Бухгалтерія в сільському господарстві. – 2010. – № 19. – С. 23–54. 2. Сук П. Л. Закриття бухгалтерських рахунків і калькулювання собівартості продукції / П. Л. Сук // Бухгалтерія в сільському господарстві. – 2009. – № 72. – С. 18–41. 3. Тлущевич Н. В. Облік витрат та калькулювання собівартості в сільському господарстві: теорія, методика, практика / Н. В. Тлущевич // Економічний форум. – 2011. – № 1. – С. 11–21. 4. Фудін А. В. "Аналіз господарської діяльності сільськогосподарських підприємств / А. В. Фудін, С. М. Плетцов, В. П. Кузнецов // Аналіз в сільському господарстві. – 2010. – № 15. – С. 12–31. 5. Чернецька О. В. Операційний леверидж як інструмент управління витратами в сільськогосподарських підприємствах / О. В. Чернецька // Інноваційна економіка. – 2010. – № 1. – С. 130–134.

